

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
ĐẠI HỌC HUẾ
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC**

TRẦN HỮU TRUNG

**“QUAN HỆ CHÍNH TRỊ - NGOẠI GIAO, AN NINH CỦA
ASEAN VỚI TRUNG QUỐC VÀ NHẬT BẢN (1991- 2010)”**

Chuyên ngành : Lịch sử thế giới

Mã số : 62 22 03 11

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LỊCH SỬ

Người hướng dẫn khoa học:

1. PGS.TS. TRỊNH THỊ ĐỊNH

2. PGS.TS. LÊ VĂN ANH

HUẾ - NĂM 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của tôi.

Luận án có tham khảo một số tài liệu đã được sự đồng ý và cho phép của các tác giả.

Kết quả nghiên cứu trong Luận án là trung thực, khách quan và chưa được công bố trong bất kì công trình nào.

Nếu có sự gian dối, tôi xin chịu hoàn toàn trách nhiệm.

Tác giả Luận án

Trần Hữu Trung

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận án này, lời đầu tiên tôi xin bày tỏ sự biết ơn sâu sắc tới PGS. TS. Trịnh Thị Định và PGS.TS. Lê Văn Anh đã tận tình hướng dẫn, giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập cũng như thực hiện Luận án.

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban Giám đốc, Ban đào tạo Sau đại học, BGH Trường Đại học Khoa học, Phòng Sau đại học, BCN Khoa Lịch sử Trường Đại học Khoa học và quý thầy cô giáo hai Khoa Lịch sử của Trường Đại học Khoa học và Đại học Sư phạm Huế đã hết lòng giúp đỡ tôi trong quá trình học tập và thực hiện Luận án.

Nhân đây, tôi cũng xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành đến lãnh đạo và cán bộ Viện nghiên cứu Đông Nam Á, Viện nghiên cứu Đông Bắc Á, Viện nghiên cứu Trung Quốc, Thư viện Quốc gia, Thư viện Tổng hợp Thừa Thiên Huế đã tạo điều kiện thuận lợi cho tôi trong quá trình nghiên cứu và thực hiện Luận án.

Tôi xin trân trọng cảm ơn BGH Trường Đại học Phú Xuân, BCN Khoa Xã hội và Nhân văn đã tạo điều kiện cho tôi học tập và thực hiện Luận án.

Cuối cùng, tôi xin bày tỏ sự biết ơn sâu sắc đến gia đình tôi, những người bạn và tất cả anh, chị em đồng nghiệp đã quan tâm chia sẻ và giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập và thực hiện Luận án.

Tác giả

Trần Hữu Trung

DANH MỤC VIẾT TẮT

Viết tắt	Tiếng Anh	Tiếng Việt
ADB	Asian Development Bank	Ngân hàng Phát triển châu Á
ADMM	ASEAN Defence Ministers Meeting	Hội nghị Bộ trưởng Quốc phòng ASEAN
ADMM+	ASEAN Defence Ministers Meeting Plus	Hội nghị Bộ trưởng Quốc phòng ASEAN Mở rộng
AEC	ASEAN Economic Community	Cộng đồng Kinh tế ASEAN
ARF	ASEAN Regional Forum	Diễn đàn khu vực ASEAN
APSC	ASEAN Political-Security Community	Cộng đồng Chính trị - An ninh ASEAN
ASCC	ASEAN Social and Cultural Community	Cộng đồng Văn hóa – Xã hội ASEAN
AFTA	ASEAN Free Trade Area	Khu vực Mậu dịch tự do ASEAN
AMM	ASEAN Ministerial Meeting	Hội nghị Bộ trưởng Ngoại giao ASEAN
AMMTC	ASEAN Ministerial Meeting on Transnational Crime	Hội nghị Bộ trưởng ASEAN về tội phạm xuyên quốc gia
APEC	Asia-Pacific Economic Cooperation	Diễn đàn Hợp tác kinh tế châu Á-Thái Bình Dương
APT	ASEAN Plus Three	Hợp tác ASEAN và Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations	Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á
ASEAN- ISIS	ASEAN Institute of Strategic and International Studies	Viện Nghiên cứu chiến lược quốc tế ASEAN

ASEAN +1	ASEAN Plus One	Hợp tác ASEAN và từng bên
ASEANAPOL	ASEAN Chiefs of Police	Người đứng đầu cơ quan cảnh sát các nước ASEAN
ASEM	Asia-Europe Meeting	Hội nghị Á – Âu
CAFTA	China – ASEAN Free Trade Area	Khu vực Mậu dịch tự do ASEAN–Trung Quốc
CSCAP	Council of Security Cooperation in Asia Pacific	Hội đồng Hợp tác An ninh châu Á – Thái Bình Dương
COC	Code of Conduct in the South China Sea	Bộ Quy tắc Ứng xử ở Biển Đông
CEPT	Common Effective Preferential Tariff	Hiệp định về thuế quan ưu đãi có hiệu lực chung
DOC	Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea	Tuyên bố về cách ứng xử của các bên ở Biển Đông
EAS	East Asia Summit	Hội nghị cấp cao Đông Á
EPG	Eminent Person Group	Nhóm các nhân vật kiệt xuất
EU	European Union	Liên minh châu Âu
GDP	Gross Domestic Product	Tổng sản phẩm quốc nội
FDI	Foreign Direct Investment	Đầu tư trực tiếp nước ngoài
IMF	International Monetary Fund	Quỹ Tiền tệ quốc tế
JCM	Joint Consultative Meeting	Cuộc họp tư vấn chung
JACEP	Japan - ASEAN Comprehensive Economic Partnership	Hiệp định đối tác kinh tế toàn diện ASEAN - Nhật Bản
JSEPA	Japan - Singapore Economic Partnership Agreement	Hiệp định đối tác kinh tế Nhật Bản – Singapore
JMM	Joint Ministerial Meeting	Hội nghị liên Bộ trưởng

NATO	North Atlantic Treaty Organization	Khối Hiệp ước Bắc Đại Tây Dương
ODA	Official Development Assistance	Viện trợ phát triển chính thức
PD	Preventive Diplomacy	Ngoại giao phòng ngừa
PMC	Post Ministerial Conference	Hội nghị sau Hội nghị Bộ trưởng Ngoại giao
SEANWFZ	Southeast Asian Nuclear Weapon Free Zone	Hiệp ước Khu vực Đông Nam Á không vũ khí hạt nhân
SOM	Senior Officials Meeting	Hội nghị các quan chức cấp cao
SOMTC	Senior Officials Meeting on Transnational Crime	Hội nghị quan chức cấp cao ASEAN về chống tội phạm xuyên quốc gia
TAC	Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia	Hiệp ước Thân thiện và Hợp tác ở Đông Nam Á
VAP	Vientiane Action Programme	Chương trình hành động Viên Chăn
WB	World Bank	Ngân hàng Thế giới
WHO	World Health Organization	Tổ chức Y tế thế giới
WTO	World Trade Organization	Tổ chức Thương mại thế giới
ZOPFAN	Zone of Peace Freedom and Neutrality	Khu vực Hòa bình, Tự do và Trung lập ở Đông Nam Á

MỤC LỤC

Trang

Trang phụ bìa

Lời cam đoan

Lời cảm ơn

Danh mục các chữ viết tắt

Mục lục

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề	2
3. Mục tiêu và nhiệm vụ nghiên cứu	15
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	16
5. Nguồn tư liệu và phương pháp nghiên cứu	16
6. Đóng góp của luận án	17
7. Bố cục của luận án	18
Chương 1. NHỮNG NHÂN TỐ TÁC ĐỘNG ĐẾN QUAN HỆ CHÍNH TRỊ - NGOẠI GIAO, AN NINH CỦA ASEAN VỚI TRUNG QUỐC VÀ NHẬT BẢN (1991 – 2010)	19
1.1. Khái quát về ASEAN và quan hệ chính trị, an ninh ASEAN với Trung Quốc và Nhật Bản trước năm 1991	19
1.1.1. Khái quát về ASEAN	19
1.1.2. Quan hệ chính trị, an ninh của ASEAN với Trung Quốc và Nhật Bản trước năm 1991	21
1.1.2.1. Quan hệ chính trị, an ninh ASEAN – Trung Quốc trước năm 1991	21
1.1.2.2. Quan hệ chính trị, an ninh ASEAN – Nhật Bản trước năm 1991	28
1.2. Bối cảnh quốc tế và khu vực Đông Nam Á sau Chiến tranh lạnh	35
1.2.1. Bối cảnh quốc tế	35
1.2.2. Bối cảnh khu vực	37
1.3. Nhu cầu hợp tác của ASEAN, Trung Quốc và Nhật Bản	43
1.3.1. Đối với ASEAN	43
1.3.2. Nhu cầu của Trung Quốc và Nhật Bản	45
1.3.2.1. Điểm tương đồng của Trung Quốc và Nhật Bản	45

1.3.2.2. Nhu cầu của Trung Quốc và Nhật Bản	47
Chương 2. SỰ TIẾN TRIỂN TRONG QUAN HỆ CỦA ASEAN	
VỚI TRUNG QUỐC VÀ NHẬT BẢN (1991 – 2010)	55
2.1. Quan hệ chính trị - ngoại giao và an ninh song phương của ASEAN với Trung Quốc.....	55
2.1.1. Quan hệ chính trị - ngoại giao.....	55
2.1.2. Quan hệ an ninh (truyền thống và phi truyền thống).....	68
2.1.2.1. Quan hệ an ninh truyền thống	70
2.1.2.2. Quan hệ an ninh phi truyền thống	81
2.2. Quan hệ chính trị - ngoại giao và an ninh song phương của ASEAN với Nhật Bản.....	88
2.2.1. Quan hệ chính trị - ngoại giao.....	88
2.2.2. Quan hệ an ninh (truyền thống và phi truyền thống).....	99
2.2.2.1. Quan hệ an ninh truyền thống.....	103
2.2.2.2. Quan hệ an ninh phi truyền thống.....	108
2.3. Quan hệ đa phương về chính trị - ngoại giao, an ninh đa phương của ASEAN với Trung Quốc và Nhật Bản	115
2.3.1. Trên lĩnh vực chính trị - ngoại giao	116
2.3.2. Trên lĩnh vực an ninh	121
Chương 3. MỘT SỐ NHẬN XÉT VỀ QUAN HỆ CHÍNH TRỊ - NGOẠI GIAO, AN NINH CỦA ASEAN VỚI TRUNG QUỐC VÀ NHẬT BẢN (1991 – 2010)	125
3.1. Sự tương đồng và khác biệt trong quan hệ chính trị-ngoại giao, an ninh của ASEAN – Trung Quốc và ASEAN – Nhật Bản.....	125
3.1.1. Sự tương đồng.....	125
3.1.2. Sự khác biệt.....	130
3.2. Đặc điểm	132
3.3. Tác động	137
3.3.1. Đối với ASEAN	137
3.3.2. Đối với Trung Quốc	141
3.3.3. Đối với Nhật Bản	143
3.3.4. Đối với khu vực.....	145

3.3.5. Đối với Việt Nam.....	147
3.4. Những thách thức và cơ hội của Trung Quốc và Nhật Bản trong quan hệ với ASEAN.....	148
3.4.1. Thách thức.....	148
3.4.2. Những cơ hội.....	149
KẾT LUẬN	153
TÀI LIỆU THAM KHẢO	156
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH CỦA TÁC GIẢ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN PHỤ LỤC	